

Identifying the Dimensions and Components of Foolishness in Adolescents Based on Islamic Sources

1. Sajad Lorestani : Department of Psychology, Qo.C., Islamic Azad University, Qom, Iran
 2. Abdolvahid Davoodi *: Department of Psychology, Qo.C., Islamic Azad University, Qom, Iran
 3. Hoda Lajevardi : Department of Psychology, Qo.C., Islamic Azad University, Qom, Iran
- *Corresponding Author's Email: 2093437317@iau.ir

Received: 2026-02-24

Revised: 2026-04-14

Accepted: 2026-05-31

Published: 2026-06-10

Abstract

Introduction and Aim: Adolescence is a critical and challenging period and adolescents encounter numerous difficulties, particularly in cognitive, emotional, and behavioral domains. Therefore, the purpose of this research was identifying the dimensions and components of foolishness in adolescents based on Islamic sources.

Methodology: This study was a descriptive from type of qualitative. The research population consisted of Islamic documents and resources and for this purpose the Jame-ul-Ahadith Software developed by the Noor Research Institute was selected as the sample. Data collection was performed using the note-taking method and the data were analyzed through open, axial and selective coding in the MAXQDA-2020 software.

Findings: The results of this research indicated that the foolishness in adolescents based on Islamic sources encompasses of 96 concepts, 26 components and 3 dimensions of cognitive, emotional and behavioral. Specifically, the cognitive dimension included 10 components, emotional dimension included 4 components and the behavioral dimension included 12 components. Also, the content validity index and content validity ratio for the dimensions and components of foolishness in adolescents based on Islamic sources were obtained as 0.91 and 0.87, respectively.

Conclusion: Regarded to the results of present study, to reduce foolishness in adolescents it is possible to create conditions that lead to the reduction of the identified dimensions, components and concepts in this research.

Keywords: Foolishness, Adolescents, Islamic Sources, Cognitive, Emotional, Behavioral.

How to Cite: Lorestani, S., Davoodi, A., & Lajevardi, H. (2026). Identifying the Dimensions and Components of Foolishness in Adolescents Based on Islamic Sources. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 4(5), 1-13.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

Adolescence is recognized as one of the most critical, sensitive, and challenging stages of life, characterized by significant tensions and obstacles (Peel et al., 2025). As vital societal assets, adolescents are exposed to numerous risks due to their ongoing cognitive, emotional, and social development (Rabiee et al., 2026). This period represents a distinct developmental phase marked by physical, emotional, and social transformations, alongside the pursuit of individual desires, needs, and goals (Marlow et al., 2023). Adolescence is a formative period for individual and social identity; while it offers a foundation for growth and development, it can simultaneously serve as a source of vulnerability (Hill et al., 2025). Given the inherent challenges and stressors of this developmental stage, the inability of adolescents to cope effectively can lead to maladaptive behaviors (Kim et al., 2024).

One of the areas requiring investigation during adolescence and identity formation is the discourse surrounding intellect and foolishness. Maladaptive behaviors stem from various causes, among which foolishness is considered one of the most significant; consequently, Islamic sources address this concept when evaluating human behavior (Faramarzi, 2019). Within the traditions found in Shia hadith collections and broader Islamic literature, a specific category focuses on defining the signs of intellect and its antithesis, foolishness. Attributes such as sound knowledge (husn-e ma'rifat), sound obedience (husn-e ta'at), and sound insight (husn-e basirat) are identified as hallmarks of intellect, while their absence is indicative of a lack of reason, or foolishness (Foroutan Tanha, 2015). The foolishness is defined as a lack of wisdom, irrationality, ignorance, negligence, naivety, shortsightedness, or dullness (Adam et al., 2020), leading individuals to engage in actions devoid of rationality without proper consideration of the consequences (Spitzer, 2013). The foolishness possesses two distinct characteristics that render it more dangerous than many other negative traits. First, unlike other personality flaws, foolishness pertains to groups and traditions rather than individuals, as we derive most of our conceptual frameworks and mental tools from the society in which we are raised. Second, due to its inherent ambiguity, foolishness tends to be self-perpetuating, often leading to further manifestations of itself (Nelson & Anderson, 2021). Thus, whether a behavior is classified as foolish depends on the context; a specific

action may be deemed excellent in one setting while being considered foolish in another (Chitwood, 2022).

The foolishness represents a specific cognitive failure that occurs when an individual lacks the appropriate and precise tools to perform a task or activity (Peters & Agbeko, 2014). In foolish behaviors, an outdated conceptual and cognitive framework is employed, leading the individual to exhibit inappropriate and unwise actions (Marik, 2019). To ascertain an individual's rationality or lack thereof, their behaviors, reactions, and mental states must be examined. Islamic sources make no mention of the potential role of external or physical appearances in assessing a person's rationality. For instance, the Messenger of Allah (peace be upon him) stated that a wise person is one who obeys and follows God's commands, even if their appearance is unattractive. Conversely, an ignorant and foolish person is one who disobeys God, even if they possess a handsome countenance and hold a high status among people (Foroutan Tanha, 2015).

Adolescence is a critical and challenging period, during which adolescents face numerous obstacles—particularly in the cognitive, emotional and behavioral domains that can pave the way for the emergence of maladaptive and foolish behaviors. Therefore, it is essential to examine the dimensions and components of foolishness in adolescents and research indicates that studies on foolishness are quite scarce, and no research regarding its specific dimensions and components in this demographic was identified. Another important point considering the cultural and religious context of the country, examining foolishness in adolescents based on Islamic sources is likely to be of greater practical relevance for Iranian youth and may address some of the existing research gaps. Also, the findings of this study could be utilized in designing educational packages for students in schools, counseling and psychological service centers and adolescent training and developmental workshops. Therefore, the purpose of this research was identifying the dimensions and components of foolishness in adolescents based on Islamic sources.

Methodology

This study was a descriptive from type of qualitative. The research population consisted of Islamic documents and resources and for this purpose the Jame-ul-Ahadith Software developed by the Noor Research Institute was selected as the sample.

To conduct this research, after the proposal was approved by the university and in coordination with

the supervisors and advisor, the Jame-ul-Ahadith software was obtained. This software was developed by the Noor Research Institute and includes a comprehensive collection of Islamic hadiths and narrations. In the next step, relevant keywords such as foolishness, foolish, idiot, and reason/intellect were searched, and all related concepts and materials were recorded. After registering and noting all concepts related to folly, duplicate items were removed, and the remaining data were categorized into minor categories called components; then, the components were classified into broader categories called dimensions. It should be noted that the identified dimensions and components of foolishness in adolescents, based on Islamic sources, were reviewed and approved by the supervisors and advisor.

Data collection was performed using the note-taking method and the data were analyzed through open, axial and selective coding in the MAXQDA-2020 software.

Findings

The results of this research indicated that the foolishness in adolescents based on Islamic sources encompasses of 96 concepts, 26 components and 3 dimensions of cognitive, emotional and behavioral. Specifically, the cognitive dimension included 10 components, emotional dimension included 4 components and the behavioral dimension included 12 components. Also, the content validity index and content validity ratio for the dimensions and components of foolishness in adolescents based on Islamic sources were obtained as 0.91 and 0.87, respectively.

Discussion and Conclusion

In general, the results of this research indicate the existence of twenty-six components across three dimensions of cognitive, emotional and behavioral for foolishness in adolescents based on Islamic sources, which the validity of these components was confirmed by experts. Given these results and findings, to reduce foolishness in adolescents it is possible to create conditions that lead to the reduction of the identified dimensions, components and concepts in this research.

شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی

۱. سجاد لرستانی¹: گروه روان‌شناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران
 ۲. عبدالوحید داودی²: گروه روان‌شناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران
 ۳. هدی لاجوردی³: گروه روان‌شناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران
- *ایمیل نویسنده مسئول: 2093437317@iau.ir

دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۵ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۱/۲۵ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۲۰

چکیده

مقدمه و هدف: نوجوانی دوره‌ای مهم و چالش‌انگیز است و نوجوانان با چالش‌های فراوانی به‌ویژه در زمینه شناختی، هیجانی و رفتاری مواجه هستند. بنابراین، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی بود.

روش‌شناسی: این مطالعه توصیفی از نوع کیفی بود. جامعه پژوهش اسناد و منابع اسلامی بودند و برای این منظور نرم‌افزار جامع‌الاحادیث طراحی شده توسط موسسه پژوهشی نور به‌عنوان نمونه انتخاب شد. در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از روش یادداشت‌برداری استفاده شد و داده‌های آن با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA-2020 تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج این پژوهش نشان داد که حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی دارای ۹۶ مفهوم، ۲۶ مولفه و ۳ بعد شناختی، هیجانی و رفتاری بود؛ به‌طوری‌که بعد شناختی شامل ۱۰ مولفه، بعد هیجانی شامل ۴ مولفه و بعد رفتاری شامل ۱۲ مولفه بود. همچنین، شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی برای ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۸۷ به‌دست آمد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج مطالعه حاضر، برای کاهش حماقت در نوجوانان می‌توان زمینه را برای کاهش ابعاد، مولفه‌ها و مفاهیم شناسایی شده در این پژوهش فراهم نمود.

کلیدواژه‌گان: حماقت، نوجوانان، منابع اسلامی، شناختی، هیجانی، رفتاری.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

نحوه استناددهی: لرستانی، سجاد؛ داودی، عبدالوحید و لاجوردی، هدی. (۱۴۰۵). شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۴(۵)، ۱-۱۳.

مقدمه

نوجوانی یکی از مهم‌ترین، حساس‌ترین و چالش‌انگیزترین دوره‌های زندگی است که با تنش‌ها و چالش‌های زیادی همراه می‌باشد (Peel et al., 2025) و نوجوانان به‌عنوان مهم‌ترین سرمایه‌های مهم جامعه به دلیل عدم رشد کافی شناختی، هیجانی و اجتماعی با مخاطره‌های زیادی مواجه می‌شوند (Rabiee et al., 2026). دوره نوجوانی یک دوره ویژه رشدی در طول زندگی انسان است که با رشد، تغییر و تحول جسمی، عاطفی، اجتماعی و تلاش برای رسیدن به خواسته‌ها، نیازها و هدف‌ها مشخص می‌شود (Marlow et al., 2023). این دوره، دوره شکل‌گیری ساختار شخصیت فردی و اجتماعی است که از یک سو می‌تواند زمینه‌ساز رشد و تحول و از سوی دیگر می‌تواند زمینه‌ساز آسیب‌پذیری باشد (Hill et al., 2025). نوجوانی یکی از حساس‌ترین دوره‌های رشد انسان است که در آن ساختارهای شناختی، هیجانی، اجتماعی و اخلاقی فرد به تدریج از وابستگی کودکی فاصله گرفته و به سوی خودتنظیمی، استقلال نسبی و شکل‌گیری هویت ارزشی حرکت می‌کند (Lorente-Anguis et al., 2024). در این دوره، نوجوان نه تنها با تغییرهای زیستی و روانی گسترده مواجه می‌شود، بلکه باید در برابر هنجارهای خانوادگی، انتظارات اجتماعی، فشار همسالان، ارزش‌های دینی و فرهنگی و الگوهای رفتاری رسانه‌ای نیز موضع‌گیری نماید (Hossein Nejad & Abdolazadeh, 2024). نوجوانی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دوره‌های رشدی با چالش‌ها، مشکل‌ها و استرس‌های زیادی همراه است و اگر نوجوان نتواند به شکل مناسب و مطلوبی با آنها مقابله نماید دچار رفتارهای ناهنجار می‌شود (Kim et al., 2024).

یکی از مباحث نیازمند بررسی در دوره نوجوانی و هویت‌یابی نوجوانان، بحث‌های مرتبط با عقل و حماقت است. رفتارهای ناهنجار دارای علل متفاوتی هستند که یکی از مهم‌ترین علل آنها حماقت می‌باشد و منابع اسلامی هنگامی که رفتار افراد را مورد بررسی قرار می‌دهد به بحث حماقت نیز می‌پردازد (Faramarzi, 2019). در میان روایاتی که در کتب حدیثی شیعه و منابع اسلامی به چشم می‌خورد، دسته‌ای از روایات مربوط به بیان نشانه‌های عقل و نقطه مقابل حماقت هستند. حسن معرفت، حسن طاعت و حسن بصیرت از نشانه‌های عقل و فقدان آنها را نشانه بی‌عقلی (حماقت) معرفی می‌شوند (Foroutan

(Tanha, 2015). در زبان فارسی واژه احمق صفت تفضیلی در مقام اسم و به معنای نادان است. دهخدا چندین معادل برای آن شامل گول، کالیوه، نادان، بی‌عقل، نابخرد و ابله ذکر می‌کند. در مجموع احمق کسی است که دارای رفتارها و اعمالی است که به جای منفعت مادی و معنوی، ضرر دارد (Horri, 2019). همچنین، حماقت به معنای ابهلی، بی‌عقلی یا بی‌مغزی، جهالت، غفلت، ساده‌انگاری، کم‌خردی، کودنی، نادانی و غیره است (Adam et al., 2020) و باعث می‌شود فرد اعمال و رفتارهایی به دور از عقلانیت انجام دهد و به پیامدهای آن توجه مناسبی نداشته باشد (Spitzer, 2013). حماقت دارای دو ویژگی خاص است که از بسیاری از ویژگی‌های منفی دیگر خطرناک‌تر می‌باشد. اول اینکه، حماقت برخلاف دیگر نقص‌های شخصیتی به ویژگی گروه‌ها و سنت‌ها (نه افراد) اشاره دارد. زیرا ما بیشتر مفاهیم و ابزارهای ذهنی خود را از جامعه‌ای که در آن پرورش یافته‌ایم می‌گیریم. دوم اینکه، حماقت به دلیل ابهامی که در خود دارد به حماقت بیشتر می‌انجامد (Nelson & Anderson, 2021). بنابراین، اینکه یک رفتار احمقانه است یا خیر به خود آن رفتار بستگی دارد و یک رفتار می‌تواند در یک جا رفتاری عالی باشد و در جای دیگر رفتاری احمقانه باشد (Chitwood, 2022).

حماقت در بیشتر منابع اسلامی از نظر لغوی به معنای نقص عقل یا ضد عقل است و از نظر اصطلاحی یعنی اینکه فرد از عقل خود استفاده لازم را نمی‌برد و نشانه‌های این عدم کاربرد و استفاده از عقل در رفتارهای او نمایان می‌باشد. زیرا عقل دارای دو قوه نظری و عملی است که اگر هر یک از آنها دچار نقص، کاستی و تشویق شود، حماقت نظری و عملی ایجاد می‌شود (Faramarzi, 2019). حماقت یک شکست شناختی خاص است و زمانی اتفاق می‌افتد که فرد ابزارهای مناسب و دقیقی برای انجام یک کار و فعالیت نداشته باشد (Peters & Agbeko, 2014). در رفتارهای احمقانه یک چارچوب مفهومی و شناختی خاص منسوخ‌شده به کار گرفته می‌شود و سبب می‌شود که فرد رفتارهای نامناسبی و غیرخردمندانه‌ای از خود نشان دهد (Marik, 2019). برای کشف عقلانیت یا عدم عقلانیت یک فرد لازم است تا رفتارها، واکنش‌ها و ذهنیت‌های او بررسی شود و در منابع اسلامی هیچ اشاره‌ای به نقش احتمالی مسائل ظاهری و بدنی در شناخت عقلانیت یک شخص نشده است. برای نمونه، رسول اکرم

این امر می‌تواند زمینه را برای افزایش بروز رفتارهای ناهنجار و احمقانه فراهم آورد. بنابراین، لازم و ضروری است که ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان مورد بررسی قرار گیرد و بررسی‌ها حاکی از آن است که پژوهش‌های انجام‌شده درباره حماقت بسیار اندک بودند و پژوهشی در این زمینه درباره ابعاد و مولفه‌های حماقت یافت نشد و در این زمینه خلأهای پژوهشی بسیاری وجود دارد. نکته حائز اهمیت دیگر با توجه به بافت فرهنگی و مذهبی کشور اینک، بررسی حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی می‌تواند کاربرد بیشتری برای نوجوانان ایرانی داشته باشد و بخشی از خلأهای موجود در این زمینه را تکمیل نماید. همچنین، نتایج این پژوهش می‌تواند در طراحی بسته‌های آموزشی برای دانش‌آموزان در مدارس، مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی و کارگاه‌های آموزشی و تربیتی نوجوانان مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی بود.

روش‌شناسی

این مطالعه توصیفی از نوع کیفی بود. جامعه پژوهش اسناد و منابع اسلامی بودند و برای این منظور نرم‌افزار جامع‌الاحادیث طراحی شده توسط موسسه پژوهشی نور به‌عنوان نمونه انتخاب شد. در این پژوهش کلمه حماقت و کلمه‌های هم‌خانواده آن مانند احمق یا کلمه‌های هم‌معنای آن مانند ابله سرچ و همه مفاهیم مرتبط ثبت شد. دلیل انتخاب نرم‌افزار جامع‌الاحادیث به‌عنوان تک منبع پژوهش حاضر جامعیت این نرم‌افزار آموزشی از نظر احادیث و روایت‌های اخلاقی، تربیتی و تفسیری مرتبط با دین اسلام بود.

برای انجام این پژوهش پس از تایید پروپوزال در دانشگاه و هماهنگی با اساتید راهنما و مشاور اقدام به تهیه نرم‌افزار جامع‌الاحادیث شد. این نرم‌افزار توسط موسسه پژوهشی نور طراحی و شامل حدیث‌ها و روایت‌های اسلامی بسیار و جامعی می‌باشد. در مرحله بعد کلمه‌های کلیدی مرتبط مانند حماقت، احمق، ابله و عقل سرچ و همه مفاهیم و مطالب مرتبط با آنها یادداشت شد. پس از ثبت و یادداشت همه مفاهیم مرتبط با حماقت اقدام به حذف موارد تکراری و دسته‌بندی آنها در قالب دسته‌های جزئی به نام مولفه شد و سپس مولفه‌ها در قالب دسته‌های کلی به نام بعد طبقه‌بندی شدند. لازم به ذکر است که

(ص) می‌گوید عاقل کسی است که خدا را اطاعت کرده و از او فرمان برد، هر چند که چهره‌اش زشت باشد و نادان و بی‌عقل کسی است که خدا را معصیت و نافرمانی کند، هر چند که چهره‌اش زیبا باشد و نزد مردم دارای مقام و منزلت بالایی باشد (Foroutan, 2015).

پژوهش‌های بسیار اندکی درباره حماقت انجام‌شده و پژوهشی در این زمینه درباره ابعاد و مولفه‌های آن یافت نشد. Faramarzi (2019) ضمن پژوهشی درباره مفهوم‌شناسی حماقت در نهج‌البلاغه به این نتیجه رسید که پنهان‌بودن زیر زبان، عجله و سستی و یک‌جانبه‌نگری از نشانه‌های حماقت می‌باشد که به واسطه آنها می‌توان به حماقت افراد پی برد. همچنین، حماقت دارای آسیب‌هایی می‌باشد که شامل عدم تشخیص سود و زیان و فقر است که هم شامل مصادیق مادی و هم شامل مصادیق معنوی است. علاوه بر آن، برای دوری، اجتناب و پیشگیری از آسیب‌های حماقت می‌توان از دوری و سکوت استفاده کرد که هر یک از آنها دارای شرایط و موقعیت خاص خود هستند. در دوری از احمق که نمود بارز آن در دوستی با احمق و مشاوره گرفتن از او است، نهی شدید از آن شده و سکوت نیز به‌عنوان یک راهکار در مواقعی است که امکان دوری از او وجود ندارد. در پژوهشی دیگر Foroutan Tanha (2015) درباره نقد روایتی درباره نشانه‌های بی‌عقلی گزارش کرد که ارتباط محکم و قابل دفاعی بین بلندی ریش، نقش انگشتر و کنیه شخص با عقل و بی‌عقلی (حماقت) وجود ندارد و به نظر می‌رسد که ارتباط بین بلندی ریش، نقش انگشتر و کنیه شخص با بی‌عقلی متأثر از فرهنگ عرب باشد که وارد منابع اسلامی و شیعی شده است. نتایج پژوهش Aczel et al (2015) درباره چه چیزی احمقانه است؟ درک مردم از رفتارهای غیرهوشمندانه (احمقانه) به این نتیجه رسیدند که نادانی همراه با اعتماد به نفس کاذب، عدم کنترل تکانه‌ها و وسواس رفتاری که بر اثر وسوسه یا عادات مخرب دست به عمل ناپسند می‌زند و حواس‌پرتی و نبود عمل‌گرایی که باعث وقوع اشتباه‌های ناشی از بی‌دقتی و عدم در نظر گرفتن واقعیت‌های عملی می‌شود از مظاهر رفتارهای غیرهوشمندانه یا احمقانه محسوب می‌شوند.

نوجوانی دوره‌ای مهم و چالش‌انگیز است و نوجوانان با چالش‌های فراوانی به‌ویژه در زمینه شناختی، هیجانی و رفتاری مواجه هستند که

توجه به شاخص‌های محتوایی و نسبت روایی محتوایی بررسی شد و مورد تایید قرار گرفت.

داده‌های این پژوهش با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA-2020 تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش، برای شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی از روش کدگذاری استفاده شد. نتایج کدگذاری باز و محوری جهت شناسایی مفاهیم و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی در جدول ۱ ارائه شد.

ابعاد و مولفه‌های شناسایی شده برای حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی توسط اساتید راهنما و مشاور بررسی و تایید شد.

در این پژوهش جهت گردآوری داده‌ها از روش یادداشت‌برداری استفاده شد. برای این منظور کلمه‌های کلیدی موردنظر و مرتبط با حیطه پژوهش حاضر در نرم‌افزار جامع‌الاحادیث طراحی شده توسط موسسه پژوهشی نور سرچ و مفاهیم مرتبط با آن یادداشت شد. فرآیند سرچ و یادداشت‌برداری با کمک یک همکاری پژوهشی برای افزایش دقت انجام و با کمک وی مفاهیم تکراری حذف و به تایید اساتید راهنما و مشاور رسید. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر همه ضوابط و ملاحظات اخلاقی از جمله صداقت در گزارش یافته‌ها، امانت‌داری علمی و غیره رعایت شد. روایی مطالب یادداشت‌شده با

جدول ۱. نتایج کدگذاری باز و محوری جهت شناسایی مفاهیم و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی

مفهوم	مولفه
۱. ناسازگاری بین فردی مزمن و آسیب‌زننده به شبکه اجتماعی	آسیب‌زایی بین فردی و فرسایش روابط نزدیک
۲. فرسودگی روانی اطرافیان و همراهی دشوار	
۳. تحمیل بار هیجانی شدید بر خانواده و فرسایش عاطفی نزدیکان	
۴. ایجاد میل به انزوا در اطرافیان و تعامل‌زدایی	
۵. فقدان تعهد عاطفی پایدار	بی‌ارزش‌انگاری علم و رشد شناختی
۶. فرسودگی روانی ناشی از معاشرت طولانی با احمق	
۷. تبعیت راحت از جهل و رفتار نادانانه	
۸. بی‌ارزش‌انگاری علم و اهل آن و ضدیت با رشد شناختی	
۹. برچسب‌پذیری و انگ اجتماعی پایدار ناشی از سبک رفتاری	برچسب‌خوردگی و بی‌اعتمادی اجتماعی نسبت به احمق
۱۰. ازدست‌دادن حرمت در میان نزدیکان و سقوط منزلت اجتماعی	
۱۱. غیرقابل‌اعتمادبودن دوستی احمق در مقایسه با دشمن عاقل	
۱۲. قابلیت اعتماد بین فردی بسیار پایین در امانت‌داری	
۱۳. ناپایداری عاطفی در دوستی و وابستگی هیجانی ناپخته	بی‌ثباتی هیجانی و افراط در واکنش‌های عاطفی
۱۴. تندی و واکنش‌گری هیجانی	
۱۵. تلون و ناپایداری رفتاری	
۱۶. ناکارآمدی در نقش همسری و نارضایتی مزمن زناشویی	
۱۷. تثبیت‌شدگی ویژگی‌های شخصیتی و مقاومت در برابر اصلاح	تثبیت ناپختگی شخصیتی و مقاومت در برابر اصلاح
۱۸. بدخیمی نقیصه حماقت در مقایسه با سایر نقائص روانی	
۱۹. پتانسیل بالای خودتخریبی و دیگرتخریبی	
۲۰. خودتخریبی حاد	
۲۱. همراهی دائمی نقص و زیان با سبک زندگی احمق	آسیب‌زایی ساختاری حماقت
۲۲. تحریف اخلاقی - شناختی و گسست بین رفتار و پیامد ارزشی آن	

۲۳. بازتفسیر دفاعی شر به‌عنوان خیر و خودفریبی اخلاقی	
۲۴. گسست شدید از معیارهای ارزشی	
۲۵. تحریف اخلاقی و خوداستناسازی	
۲۶. کاستی در بصیرت معنوی و نسبت خود با خدا	
۲۷. فقدان بازدارندگی اخلاقی در برابر رفتار زشت	
۲۸. عدم بینش نسبت به خطاهای خود	
۲۹. تحریف خوددراکی و فقدان بینش نسبت به حماقت	
۳۰. اوج حماقت و اغترار و خودفریبی نسبت به حال خود	
۳۱. بی‌توجهی به امور مثبت و سازنده	
۳۲. تمرکز بر منافع کوتاه‌مدت دنیوی و افق زمانی محدود	تمرکز بر لذت آنی و منافع کوتاه‌مدت
۳۳. فریب خوردن از لذت‌های فوری و التهاب نسبت به پاداش آنی	
۳۴. خودمحوری و استحقاق‌پنداری در روابط و انتظار قدردانی بدون رفتار یاری‌گراانه	
۳۵. خودبزرگ‌بینی شناختی و توهم برتری عقلانی	
۳۶. تکبر در قدرت	
۳۷. ناهمخوانی وضعیت عینی و خودپنداره و تکبر ناموجه	خودمحوری تکبر‌آمیز و خودبزرگ‌بینی
۳۸. همبستگی قوی تکبر با حماقت و هسته ناپختگی شخصیتی	
۳۹. فخرفروشی	
۴۰. ادعای توانمندی بدون ابزار لازم	
۴۱. تکبر بدون پشتوانه واقعی	
۴۲. وقت‌گذرانی با امور زائد و مدیریت ناکارآمد توجه و زمان	
۴۳. گرایش به درگیری در امور زائد و غیر ضروری	
۴۴. بی‌نظمی در خواب	سبک زیست ناپخته و ناسازگار با خود و بدن
۴۵. بی‌توجهی به سیگنال‌های بدن و نیاز واقعی	
۴۶. تغذیه و تقویت حماقت از طریق سرگرمی‌های بی‌هدف	
۴۷. سرایت‌پذیری الگوی شخصیتی احمق در سطح هنجار و سبک زیست	
۴۸. اثر مخرب الگویی بر زیردستان و سرایت الگوی ناسازگار	
۴۹. انتخاب ناسازگارانه دوستان و گرایش به گروه‌های منحرف	سرایت‌پذیری و نقش الگوگیری مخرب برای دیگران
۵۰. گرایش به همراهی با نادانان و انتخاب محیط ناسازگار	
۵۱. خطر نهاده‌کردن الگوی احمق به‌عنوان مرجع	
۵۲. تبعیت از تکانه و هوس و ضعف شدید در خودمهارگری	
۵۳. تکانشگری کلامی و عدم مهار در پاسخ‌دهی	
۵۴. شتاب‌زدگی در گفتار و فقدان تأمل قبل از صحبت	ضعف شدید خودمهارگری و تکانشگری چندبعدی
۵۵. گفتار پیش از تفکر و فقدان بازدارندگی شناختی	
۵۶. تهور و شتاب‌زدگی در تصمیم‌گیری و سبک تکانشی	
۵۷. سرمستی مفرط در نعمت و بی‌ثباتی هیجانی در کامیابی	بی‌ثباتی هیجانی در کامیابی و ناکامی
۵۸. فروپاشی عزت‌نفس در سختی و تحمل پایین ناکامی	
۵۹. عدم توانایی در بهره‌گیری از دانش درونی و فاصله دانش - عمل	
۶۰. مقاومت یا ناتوانی در استفاده از آموخته‌های دیگران	ناتوانی در بهره‌گیری از دانش، تجربه و بازخورد
۶۱. عدم پذیرش بازخورد و نصیحت	
۶۲. ناتوانی در درک عمیق حتی با آموزش	ناتوانی در رشد و یادگیری عمیق

۶۳. ناتوانی شدید در پیش‌بینی پیامدهای رفتاری	ناتوانی در پیش‌بینی پیامد و برآورد ریسک
۶۴. ارزیابی نادرست خطر	
۶۵. ناهمخوانی نیت و پیامد و فقدان توان پیش‌بینی اثر اعمال	
۶۶. پیوند حداکثری حماقت با بی‌پروایی ارزشی و هنجارشکنی	
۶۷. تعارض با همسایگان و ناسازگاری اجتماعی محیطی	ناسازگاری اجتماعی و هنجارشکنی پایدار
۶۸. نافرمانی و زیرسوال‌بردن اقتدار و ساختار‌گریزی	
۶۹. احساس بیگانگی اجتماعی حتی در محیط آشنا	
۷۰. ناپختگی شناختی ثانویه به جهل و سبک‌پردازش سطحی	
۷۱. گرایش انگیزشی به رفتارهای ناپخته و غیرعلمی	
۷۲. فقدان یا نقصان جدی کارکرد عقلانی به‌عنوان هسته شخصیت	ناپختگی شناختی و سطحی‌بودن پردازش
۷۳. سبک قضاوت سیاه‌وسفید	
۷۴. ناتوانی در ارائه مشورت مفید و نقص در حل مسئله	
۷۵. ناتوانی در استفاده سازگارانه از منابع	
۷۶. ناکارآمدی کلی در دستیابی به اهداف	
۷۷. رفتار اجرایی مخرب و ناکارآمدی در انجام وظایف	ناکارآمدی کارکردی، شغلی و اجرایی
۷۸. ناتوانی در مدیریت و سرپرستی	
۷۹. تلاش‌ورزی ناسنجیده و ناکارآمد برای دیگران	
۸۰. ناتوانی در مدیریت بحران و دفاع از دیگران	
۸۱. افشای ناپختگی شناختی در گفتار	
۸۲. ناتوانی در بیان سازگارانه؛ نقص مهارت ارتباطی	
۸۳. پریشانی ذهنی و ناتوانی در حفظ انسجام گفتار	
۸۴. سوگندخوری بیمارگونه؛ نیاز افراطی به تأیید گفتار	نقص مهارت ارتباطی و گفتار آسیب‌زا
۸۵. ورود کلامی به حیطه‌های نامرتبط	
۸۶. تمایل به خوداظهاری نامتناسب و خودنمایی گفتاری	
۸۷. آسیب‌زایی گفتار و ارجحیت خاموشی او به‌لحاظ پیامد اجتماعی	
۸۸. ناکارآمدی مجادله با احمق و سکوت به‌عنوان راهبرد تنظیم تعامل	
۸۹. تلاش برای سازگار کردن احمق، فرسایش‌زا و طاقت‌فرساست	
۹۰. همراهی با او موجب سقوط اخلاقی و عملی می‌شود	پیامدهای تعاملی بن‌بست‌گونه (مجادله بی‌نتیجه و سقوط اخلاقی دیگران)
۹۱. آسیب‌زا بودن مخالفت با او	
۹۲. همراهی کلی با او موجب پیامد منفی	
۹۳. مجادله بی‌پایان و بدون اصلاح و بسته‌بودن نسبت به شواهد و دلیل	
۹۴. دل‌خوشی هیجانی به آرزوهای غیرواقع‌بینانه	تسکین و دل‌خوشی هیجانی مبتنی بر خیال
۹۵. سرخوشی و امید خام مبتنی بر خیال	
۹۶. شرم نابجا از بیان حق	ترس و شرم اجتماعی در حق‌گویی
شناسایی مولفه‌ها و ابعاد حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی	طبق جدول ۱، حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی دارای ۹۶
در جدول ۲ ارائه شد.	مفهوم و ۲۶ مولفه بود. نتایج کدگذاری محوری و انتخابی جهت

جدول ۲. نتایج کدگذاری محوری و انتخابی جهت شناسایی مولفه‌ها و ابعاد حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی

مؤلفه	بعد
۱. بی‌ارزش‌انگاری علم و رشد شناختی	شناختی
۲. تثبیت ناپختگی شخصیتی و مقاومت در برابر اصلاح	
۳. تحریف اخلاقی و گسست از ارزش‌ها	
۴. تحریف خودادراکی و فقدان بینش نسبت به حماقت	
۵. تمرکز بر لذت آنی و منافع کوتاه‌مدت	
۶. خودمحوری تکبرآمیز و خودبزرگ‌بینی	
۷. ناتوانی در بهره‌گیری از دانش، تجربه و بازخورد	
۸. ناتوانی در رشد و یادگیری عمیق	
۹. ناتوانی در پیش‌بینی پیامد و برآورد ریسک	
۱۰. ناپختگی شناختی و سطحی‌بودن پردازش	
۱۱. بی‌ثباتی هیجانی و افراط در واکنش‌های عاطفی	هیجانی
۱۲. بی‌ثباتی هیجانی در کامیابی و ناکامی	
۱۳. ترس و شرم اجتماعی در حق‌گویی	
۱۴. تسکین و دل‌خوشی هیجانی مبتنی بر خیال	
۱۵. آسیب‌زایی بین‌فردی و فرسایش روابط نزدیک	
۱۶. برجسب‌خوردگی و بی‌اعتمادی اجتماعی نسبت به احمق	
۱۷. بی‌ثباتی و پیش‌بینی‌ناپذیری رفتاری	
۱۸. بی‌کفایتی در نقش‌های خانوادگی و همسری	
۱۹. آسیب‌زایی ساختاری حماقت	رفتاری
۲۰. سبک زیست ناپخته و ناسازگار با خود و بدن	
۲۱. سرایت‌پذیری و نقش‌الگوگیری مخرب برای دیگران	
۲۲. ضعف شدید خودمهارگری و تکانشگری چندبعدی	
۲۳. ناسازگاری اجتماعی و هنجارشکنی پایدار	
۲۴. ناکارآمدی کارکردی، شغلی و اجرایی	
۲۵. نقص مهارت ارتباطی و گفتار آسیب‌زا	
۲۶. پیامدهای تعاملی بن‌بست‌گونه (مجادله بی‌نتیجه و سقوط اخلاقی دیگران)	

هویت خود دست یابد. گاهی نوجوانان به دلیل محدودیت‌های شناختی، عاطفی، هیجانی و اجتماعی با چالش‌های زیادی از جمله افزایش بروز رفتارهای ناهنجار مواجه هستند که این امر ضرورت بررسی عقل و حماقت در این گروه را افزایش می‌دهد و با توجه به بافت فرهنگی و مذهبی کشور بررسی این مفهوم بر اساس منابع اسلامی اهمیت مضاعفی دارد. با توجه به مطالب مطرح شده، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی بود.

یافته‌های این پژوهش نشان داد حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی دارای ۹۶ مفهوم، ۲۶ مؤلفه و ۳ بعد شناختی، هیجانی و

طبق جدول ۲، حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی دارای ۲۶ مؤلفه و ۳ بعد شناختی، هیجانی و رفتاری بود؛ به‌طوری که بعد شناختی شامل ۱۰ مؤلفه، بعد هیجانی شامل ۴ مؤلفه و بعد رفتاری شامل ۱۲ مؤلفه بود. همچنین، روایی یافته‌های این پژوهش بر اساس نظر خبرگان مورد بررسی قرار گرفت و شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی برای ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۸۷ به دست آمد.

بحث و نتیجه‌گیری

نوجوانی دوره‌ای سرنوشت‌ساز در فرآیند رشد انسان است که نوجوان در این دوره تلاش می‌کند تا به درکی منسجم و پایدار از

رفتاری بود؛ به طوری که بعد شناختی شامل ۱۰ مولفه، بعد هیجانی شامل ۴ مولفه و بعد رفتاری شامل ۱۲ مولفه بود و شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی برای ابعاد و مولفه‌های آن قابل قبول بود و تایید شد. پژوهشی درباره ابعاد و مولفه‌های حماقت یافت نشد، اما این یافته‌ها از جهاتی با یافته‌های پژوهش‌های Faramarzi (2019)، (2019) Foroutan Tanha و (2015) Aczel et al همسو بودند.

در تفسیر و تشریح یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که عواملی مانند بی‌ارزش‌انگاری علم و رشد شناختی، تثبیت ناپختگی شخصیتی و مقاومت در برابر اصلاح، تحریف اخلاقی و گسست از ارزش‌ها، تحریف خودادراکی و فقدان بینش نسبت به حماقت، تمرکز بر لذت آنی و منافع کوتاه‌مدت، خودمحوری تکبرآمیز و خودبزرگ‌بینی، ناتوانی در بهره‌گیری از دانش، تجربه و بازخورد، ناتوانی در رشد و یادگیری عمیق، ناتوانی در پیش‌بینی پیامد و برآورد ریسک و ناپختگی شناختی و سطحی بودن پردازش باعث حماقت شناختی در نوجوانان می‌شود. همچنین، مولفه‌هایی شامل بی‌ثباتی هیجانی و افراط در واکنش‌های عاطفی، بی‌ثباتی هیجانی در کامیابی و ناکامی، ترس و شرم اجتماعی در حق‌گویی و تسکین و دل‌خوشی هیجانی مبتنی بر خیال نقش موثری در حماقت هیجانی در نوجوانان دارند. علاوه بر آن، عواملی مانند آسیب‌زایی بین‌فردی و فرسایش روابط نزدیک، برچسب‌خوردگی و بی‌اعتمادی اجتماعی نسبت به احمق، بی‌ثباتی و پیش‌بینی‌ناپذیری رفتاری، بی‌کفایتی در نقش‌های خانوادگی و همسری، آسیب‌زایی ساختاری حماقت، سبک زیست ناپخته و ناسازگار با خود و بدن، سرایت‌پذیری و نقش الگوگیری مخرب برای دیگران، ضعف شدید خودمهارگری و تکانشگری چندبعدی، ناسازگاری اجتماعی و هنجارشکنی پایدار، ناکارآمدی کارکردی، شغلی و اجرایی، نقص مهارت ارتباطی و گفتار آسیب‌زا و پیامدهای تعاملی بن‌بست‌گونه یا مجادله‌بی‌نتیجه و سقوط اخلاقی دیگران می‌توانند سبب حماقت رفتاری در نوجوانان شوند. لازم به ذکر است که در منابع اسلامی عقل و حماقت نه تنها مفاهیم اخلاقی و شناختی، بلکه به‌عنوان نیروهای موثر در تعیین جهت‌گیری وجودی انسان معرفی شدند و تاکید این منابع بر تقویت عقل به‌عنوان ابزار هدایت و پرهیز از حماقت عامل نجات‌بخش و حماقت به‌عنوان عامل گمراهی

معرفی شده که نقش موثری در پرورش یا عدم پرورش نوجوانان بر پایه عقلانیت دینی دارند و این مسائل می‌توانند در تربیت موثر نوجوانان نقش موثری داشته باشند. نکته مهم و حائز اهمیت دیگر اینکه عقل در منابع اسلامی به‌عنوان موهبت الهی و نیروی تشخیص خیر از شر دارای جایگاهی بسیار والا در تربیت انسان دارد و تقویت عقل به معنای رشد بینش و خردورزی در فرد است که او را به سوی کمال نهایی راهنمایی می‌کند. در مقابل، حماقت در منابع اسلامی نکوهش شده و عامل گمراهی انسان تلقی می‌شود. در بسیاری از منابع اسلامی و آموزه‌های این منابع بر پرورش عقل، تفکر انتقادی و خودآگاهی اخلاقی و اجتناب از حماقت تاکید شده تا افراد به‌ویژه نوجوانان و جوانان به هویتی مسنجم و مبتنی بر حقیقت و فضیلت دست یابند.

هر پژوهشی در هنگام اجرا با چالش‌ها و محدودیت‌هایی مواجه است و این پژوهش ضمن داشتن نقاط قوت بسیار از جمله بررسی ابعاد و مولفه‌های حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی که تا به حال پژوهشی در این زمینه انجام نشده دارای چالش‌ها و محدودیت‌هایی بوده است. برای مثال، این پژوهش صرفاً یک پژوهش کیفی است و نیاز است که پژوهشگران آتی اقدام به انجام پژوهش‌های کمی در این زمینه و با توجه به ابعاد و مولفه‌های شناسایی شده در پژوهش حاضر کنند. محدودیت دیگر پیشینه پژوهشی اندک درباره حماقت بر اساس منابع اسلامی و عدم یافتن پژوهشی درباره ابعاد و مولفه‌های حماقت بود که بر اساس آن پیشنهاد می‌شود تا پژوهشگران آتی اقدام به انجام پژوهش‌های بیشتر درباره حماقت کنند. محدودیت دیگر، محدود شدن پژوهش حاضر به حماقت در نوجوانان بر اساس جامع‌الاحادیث بود و بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران آتی هم حماقت را در سایر گروه‌ها از جمله جوانان و بزرگسالان بررسی نمایند و هم سایر منابع اسلامی را مورد پژوهش قرار دهند و نتایج خود را با نتایج این پژوهش مقایسه کنند. به‌طور کلی، نتایج این پژوهش حاکی از وجود بیست و شش مولفه در سه بعد شناختی، هیجانی و رفتاری برای حماقت در نوجوانان بر اساس منابع اسلامی بود که روایی آنها توسط خبرگان مورد تایید قرار گرفت. با توجه به این نتایج و یافته‌ها، برای کاهش حماقت در نوجوانان می‌توان زمینه

را برای کاهش ابعاد، مولفه‌ها و مفاهیم شناسایی شده در این پژوهش فراهم نمود.

تعارض منافع

در این مطالعه بین نویسندگان تعارض منافی وجود نداشت.

حامی مالی

این پژوهش با هزینه شخصی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر همه ضوابط و ملاحظات اخلاقی از جمله صداقت در گزارش یافته‌ها، امانت‌داری علمی و غیره رعایت شد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مقاله در همه مراحل پژوهش با یکدیگر مشارکت داشتند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان تشکر و قدردانی خود را از همه افرادی که سهمی هر چند اندک در انجام این پژوهش داشتند، اعلام می‌کنند.

References

- Adam, R., Kitano, Y., Abdelrafee, A., Allard, M. A., & Baba, H. (2020). Debulking surgery for colorectal liver metastases: Foolish or chance? *Surgical Oncology*, 33, 266-269. <https://doi.org/10.1016/j.suronc.2020.02.008>
- Aczel, B., Palfi, B., & Kekecs, Z. (2015). What is stupid?: People's conception of unintelligent behavior. *Intelligence*, 53, 51-58. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2015.08.010>
- Chitwood, W. R., (2022). Mitral men: Bravery or foolishness. *The Annals of Thoracic Surgery*, 113(6), 2101-2102. <https://doi.org/10.1016/j.athoracsur.2022.01.033>
- Faramarzi, J. (2019). An evaluation of the concept of 'stupidity' in "Nahj al-Balagheh". *Journal of Pazhouhesh Name-ye Quran va Hadith*, 12(24), 107-126. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080417.1398.12.2.4.5.9>
- Foroutan Tanha, M. (2015). Critique of a tradition concerning signs of lack of wisdom. *Quran and Hadith Studies*, 47(1), 43-56. <https://doi.org/10.22067/naqhs.v47i1.19260>
- Hill, J., Brokamp, G., & Mosser-Goldfarb, J. (2025). Seboreic dermatitis: From adolescence to adulthood. *Pediatric Annals*, 54(6), 203-208. <https://doi.org/10.3928/19382359-20250321-02>
- Horri, A. (2019). Typology and examination of structural patterns of the foolish character in Persian humorous folk narratives. *Classical Persian Literature*, 9(2), 23-40.
- Hossein Nejad, M., & Abdolazadeh, H. (2024). The role of parenting styles in the transmission of values to adolescents. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 2(1), 1-18. <https://jpmbh.com/index.php/jpmbh/article/view/302>
- Kim, K. M., Lee, K. H., Kim, H., Kim, O., & Kim, J. W. (2024). Symptom clusters in adolescent depression and differential responses of clusters to pharmacologic treatment. *Journal of Psychiatric Research*, 172, 59-65. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2024.02.001>
- Lorente-Anguis, A., Del Castillo, D. V., & Lopez-Zafra, E. (2024). Online violence in adolescent and young adult couples: The role of anxious attachment and hostile sexism in a dyadic analysis. *Aggressive Behavior*, 50(6), e70006. <https://doi.org/10.1002/ab.70006>
- Marik, P. E. (2019). Lactate guided resuscitation-nothing is more dangerous than conscientious foolishness. *Journal of Thoracic Disease*, 11(15), 1969-1972. <https://doi.org/10.21037/jtd.2019.07.67>
- Marlow, C., Gonultas, S., & Mulvey, K. L. (2023). Adolescents' expectations for types of victim retaliation following direct bullying. *Journal of Youth and Adolescence*, 52(3), 533-546. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01710-5>
- Nelson, S. M., & Anderson, R. A. (2021). Prediction of premature ovarian insufficiency: foolish fallacy or feasible foresight? *Climacteric: The Journal of the International Menopause Society*, 24(5), 438-443. <https://doi.org/10.1080/13697137.2020.1868426>
- Peel, H. J., Reggente, N., Strober, M., & Feusner, J. D. (2025). Consistency of reward responses in neutral and anxious states in adolescent females with anorexia nervosa. *NeuroImage Clinical*, 48, 103896. <https://doi.org/10.1016/j.nicl.2025.103896>
- Peters, M. J., & Agbeko, R. S. (2014). Optimism and no longer foolishness? Haematology/oncology and the PICU. *Intensive Care Medicine*, 40(10), 1589-1591. <https://doi.org/10.1007/s00134-014-3478-2>
- Rabiee, R., Yousefi, Z., & Bahramipour Isfahani, M. (2026). Effectiveness of acceptance and commitment-based parenting on parental orientation in mothers and problem solving in adolescents. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 3(4), 1-13. <https://jpmbh.com/index.php/jpmbh/article/view/122>
- Spitzer, A. R. (2013). Spitzer's laws of neonatology--it's about time someone took a critical look at this foolishness! *Journal of Perinatology: Official Journal of California Perinatal Association*, 33(11), 830. <https://doi.org/10.1038/jp.2013.106>

